

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

Стойка Олеся Ярославівна,

к.п.н., доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Кравець Оксана Володимирівна,

старший викладач кафедри іноземних мов

Факультет іноземної філології

Ужгородський національний університет

м. Ужгород, Україна

Вступ. Зміни в політичній, економічній, соціальній сфері, які відбуваються в Україні впродовж останніх десятиріч, інтеграція країни у європейську і світову спільноту зумовили реформування системи освіти, в тому числі й вищої школи, оскільки все більш відчутним є протиріччя між існуючими інституційними характеристиками системи вищої освіти і процесами, які відбуваються в сучасному світі загалом та освітньому середовищі зокрема.

Оскільки одним із пріоритетних завдань сьогодення є інтеграція вітчизняної системи вищої освіти у світовий освітній простір, що вимагає врахування поряд з національними особливостями загальних тенденцій світового розвитку в процесі модернізації вітчизняної системи освіти, необхідність вивчення і узагальнення зарубіжного досвіду розвитку вищої школи є очевидною. Доцільним, на нашу думку, є дослідження освітнього досвіду США, де здійснюються різні економічні і соціальні проекти, зорієнтовані на вдосконалення освітньої системи, розвиток творчої особистості. Система вищої освіти США диверсифікована і має певні традиції в пошуку нових форм і методів професійної підготовки фахівців. Очевидними є досягнення американської вищої школи в сфері функціонально-технічних рішень, в організації навчального процесу, його комп'ютеризації, в підготовці кадрів високої кваліфікації. Вища школа США володіє високим науковим потенціалом. Водночас, динаміка розвитку вищої школи США демонструє і

наявність деяких проблем, що спонукає до пошуку найбільш оптимальних шляхів їх вирішення, зумовлює трансформаційні процеси, які ведуть до модернізації вищої освіти на основі відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави, про що свідчать наукові дослідження американських учених (Р.Діксон, С.Конрад, Р.Маршалл, Р.Міллер та ін.). При цьому цінним є те, що зміни в освітній сфері не відбуваються стихійно. США є країною, де накопичений суттєвий конструктивний досвід ефективного управління інституційними перетвореннями в освітній сфері, чого бракує в Україні.

Мета роботи полягає у виявленні основних тенденцій реформування системи вищої освіти США та обґрунтуванні можливостей використання прогресивних ідей американського досвіду у вітчизняному освітньому просторі.

Матеріали і методи. Для реалізації дослідження використовувалися такі методи: *теоретичні* – аналіз філософських, психолого-педагогічних, соціологічних, юридичних джерел, нормативних актів з проблеми дослідження для систематизації та узагальнення наявних даних, визначення сутності основних понять, констатації сучасного стану досліджуваної проблеми, формулювання вихідних положень та висновків; *історико-генетичний та ретроспективний аналіз* для виявлення історичних передумов розвитку вищої освіти в США, трансформаційних процесів, які мали місце в кінці ХХ на початку ХХІ століття; *структурно-змістовий аналіз* навчальних програм, що дав змогу виявити їх елективно-детермінований характер; *компаративний аналіз* для визначення спільних та відмінних рис системи вищої освіти США та України; *метод наукової екстраполяції*, що забезпечив можливість окреслити основні напрямки і шляхи творчого використання досвіду США в освітньому просторі України.

Матеріали та аналіз наукової літератури дають можливість виявити теоретико-методологічні засади розвитку і становлення системи вищої освіти США (теорії людського капіталу, фільтру, консюмеризму, полікультурності,

глобалізації, демократизації, гуманізму та ін.).

У процесі дослідження встановлено, що сучасна система американської вищої освіти, на відміну від України, відзначається високим рівнем децентралізації. Відповідно до 10-ї поправки до Конституції США, федеральний уряд не має права встановлювати загальнонаціональну систему освіти, визначати політику і навчальні програми для шкіл і ВНЗ. Рішення щодо цих питань приймаються на рівні влади штату чи округу. Всі штати мають специфічні системи освіти. Роль федерального уряду в сфері освіти зводиться до загального керівництва без надмірного втручання. Федеральний уряд несе юридичну відповідальність за захист права кожного громадянина США отримати рівний доступ до державних навчальних закладів. Розробку загальнонаціональної політики в сфері вищої освіти здійснює Міністерство освіти США (U.S. Department of Education), яке інтегрує плани розвитку вищої освіти і економічного зростання. Паралельно з управлінськими структурами в деяких штатах функціонують координаційні ради. Керівництво навчальними закладами здійснюється Департаментами освіти штатів. Департаменти найчастіше призначаються губернатором і обов'язково погоджуються законодавчим органом штату. Розвиток освіти, зокрема, підвищення її якості, є одним із пріоритетних напрямів державної політики США впродовж останніх десятиріч.

Вищі навчальні заклади США розрізняються за акредитаційним статусом (акредитовані та неакредитовані), формою власності (державні й приватні), рівнем навчання (дворічні і чотирирічні) та ін. Акредитовані й неакредитовані навчальні заклади суттєво вирізняються за своєю роллю в системі освіти. Вони можуть бути як державними, так і приватними, чотирирічними і дворічними. Частка державних ВНЗ у загальній їх кількості є меншою, ніж недержавних.

Приватні вищі навчальні заклади поділяють на комерційні й некомерційні. Останні функціонують як неприбуткові організації, їх діяльність спрямована на досягнення соціального ефекту, тобто культурних, освітніх, наукових, благодійних та інших суспільно-корисних цілей. Комерційні

навчальні заклади створюються з метою отримання прибутку та його подальшого розподілу між засновниками.

Сьогодні в системі вищої освіти США існують три основні типи навчальних закладів: університети, коледжі та спеціалізовані інститути.

Університети є ядром вищої школи США і представляють американську систему вищої освіти на міжнародному ринку освітніх послуг. Університети забезпечують високий рівень професійної підготовки, оскільки в них сконцентрований потужний кадровий потенціал, здійснюється значний обсяг наукових досліджень.

Структуру університетів США можна представити таким чином: дослідницькі університети 1 і 2 категорії – пропонують повний спектр освітніх програм, щороку присуджують не менше 50 докторських ступенів і мають високий рівень науково-дослідної діяльності; докторські університети – масштаби наукових досліджень у них є відносно невеликими, вони мають право присуджувати ступені доктора наук (не менше 40 у рік); загальноосвітні університети, які, крім навчання бакалаврів, здійснюють підготовку магістрів, що вимагає додаткового 2-річного поглибленого вивчення дисциплін спеціалізації.

Особливе місце у вищій школі США посідають дослідницькі університети, перший з яких був відкритий у 1876 році в м. Балтіморі. Сучасні дослідницькі університети не обмежуються науковими дослідженнями, вони приділяють велику увагу впровадженню їх результатів у всі сфери життєдіяльності людей. Сьогодні дослідницькі університети виконують три основні функції: здійснюють професійну підготовку фахівців, проводять наукові дослідження і впроваджують їх результати у практику. У провідних дослідницьких університетах США проводяться фундаментальні наукові дослідження, до яких залучаються і викладачі, і студенти. Як правило, саме ця сфера діяльності ВНЗ визначає його престижність, а, отже, допомагає отримати додаткові фінансові можливості.

Всі американські університети – приватні і державні, дослідницькі та

недослідницькі, докторські й магістерські передбачають два рівні навчання. Перший рівень – академічний коледж, що надає майбутнім фахівцям загальнотеоретичні знання. Після закінчення академічного коледжу студенту присвоюється ступінь бакалавра. Перший рівень університету називають рівнем бакалаврату (baccalaureate) або переддипломним (undergraduate) рівнем. Другий рівень університету – це дослідницькі та професійні школи, після навчання в яких присвоюються такі ступені: магістра, докторський і перший професійний. Дослідницькі школи університетів забезпечують майбутнього фахівця науково-теоретичними знаннями, а професійні – фаховими знаннями і спеціальними практичними навичками. Професійні школи функціонують у всіх університетах, а дослідницькі – тільки в докторських. Другий рівень – постбакалаврат, (postbaccalaureate) або випускний (graduate) охоплює магістратуру і докторантуру.

Найпоширенішим типом вищих навчальних закладів США є коледж. Американські коледжі пройшли тривалий шлях розвитку, в результаті чого сформувалася освітня мережа, що охоплює найбільшу кількість цих ВНЗ. Сучасні коледжі забезпечують освіту різних рівнів – від середнього професійного до магістра і поділяються на три види: магістерські, старші (або чотирирічні) і молодші (або дворічні коледжі).

Крім університетів і коледжів у системі вищої освіти США функціонують спеціалізовані інститути, які, як правило, є неакредитованими навчальними закладами і належать до професійної освіти. Спеціалізовані інститути здійснюють професійну підготовку фахівців конкретної галузі, наприклад, бізнесу, юриспруденції, медицини та ін. До сучасних спеціалізованих інститутів належать: теологічні, медичні, інженерно-технологічні, бізнесу і менеджменту, мистецтв, музики і дизайну, юридичні, педагогічні, морські академії, військові інститути та ін. У спеціалізованих інститутах, в основному, забезпечується навчання на рівні початкової і середньої професійної освіти.

У США не існує єдиної системи прийому до ВНЗ. Залежно від рангу закладу, його місця розташування та інших умов набір у вищі навчальні

заклади здійснюється по-різному – від відсутності конкурсу до найжорсткіших критеріїв відбору. Загалом політика відбору абітурієнтів будується з урахуванням трьох груп показників: традиційних педагогічних показників (середній бал атестату, рангове місце учня в класі, результати тестів); показників, що складаються під впливом соціальної системи та залежать від доходів сім'ї абітурієнта; показників оцінки особистості (мотивація, схильності, рекомендації вчителів, результати співбесіди).

Результати та обговорення. Таким чином, безперечна актуальність проблеми, недостатня розробленість її теоретичних і практичних аспектів та наявні суперечності (між ринковою потребою у висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівцях і реальним станом їх готовності до виконання професійних функцій; декларуванням необхідності реформування вищої освіти в Україні і відсутністю ефективних трансформаційних процесів; намаганнями України інтегруватися у світовий освітній простір і недостатнім вивченням і впровадженням зарубіжного досвіду) зумовили вибір теми даного дослідження.

Висновки. У даному дослідженні охарактеризовано структуру сучасної системи вищої освіти США і розкриті особливості навчального процесу в різних навчальних закладах. Проаналізовано основні тенденції реформування в сучасній вищій школі США та здійснено типологію інституційних перетворень в системі вищої освіти, що дає можливість використання досвіду США в освітньому просторі України (зміни в структурі та системі управління вищими навчальними закладами; інтеграція освіти, науки і виробництва; запровадження системи варіативної підготовки фахівців).